

روش تدریس قرآن در دوره ابتدایی / یارمحمدی

نکات مورد توجه در برنامه جدید آموزش قرآن:

- 1- جامعیت آموزش قرآن یعنی علاوه بر توجه بر روخوانی و روانخوانی به جنبه های دیگر مثل زیبا خوانی، درك معانی و تدبر در آیات و آشنایی با معارف قرآنی هم مورد توجه قرار گرفته است.
- 2- کسب مهارت خواندن قرآن احتیاج به تمرین و تکرار دارد. بدین منظور نباید ساعات قرآن در يك روز و پشت سرهم برنامه ریزی شود باید به طور متناوب در طول هفته توزیع گردد.
- 3- برای علاقمندی و ایجاد انگیزه برای انس با قرآن از داستان های زیبا، عبارات کوتاه قرآنی و احادیث زیبا و حکمت آمیز استفاده شده است.
- 4- برای زیباتر شدن صوت دانش آموزان از نوار آموزشی استفاده شده است.

هدف آموزش جامع قرآن:

آموزش جامع قرآن يك فرآیندی است که برای دست یابی به توانایی خواندن، درك معنا، تدبر در آیات و آشنایی با معارف قرآن به منظور انس دائمی فراگیر به قرآن و در نتیجه تقویت ایمان و عمل صالح در دانش آموز و معلم می باشد. اگر همه دانش آموزان که احاد جامعه را تشکیل خواهند داد به سواد قرآنی (سواد یعنی کمترین اطلاعات در آن زمینه) برسند زمینه برای انس دائمی باقرآن و بکارگیری آموخته های دینی در زندگی فراهم خواهد شد.

ویزگی سواد قرآنی:

- 1- نیاز همگانی. هر قشری از افراد جامعه برای کسب معرفت بیشتر به سواد قرآنی نیازمندند.
- 2- سواد قرآنی از يك حد پایه برخوردار است. برای یادگیری قرآن باید سواد خواندن و نوشتن داشت.
- 3- حد سواد قرآنی در طول زمان در حال رشد است. در هر پایه ای معلم باید اطلاعاتی از آموخته های قبلی دانش آموزان در این زمینه داشته باشد تا حد سواد قرآنی او رشد پیدا کند.
- 4- کسب حداقل سواد قرآنی زمینه را برای درك معانی و مفاهیم قرآن و کاربرد آن در زندگی را برای دانش آموز فراهم می کند.

اجزای سواد قرآنی:

توانایی خواندن - درك معانی - تدبر در آیات که زمینه را برای انس با قرآن فراهم می کند. دست یابی به انس گرفتن با قرآن اولاً تدریجی است ثانیاً در طول زمان از نظر کمی و کیفی ارتقا پیدا می کند (در دوره های مختلف ابتدایی و راهنمایی و متوسطه هدف و محتوا ارتقا پیدا میکند. ثالثاً متناسب با اهداف هر دوره بهره مندی دانش آموزان از قرآن ارتقا می یابد و منجر به کسب توانایی و علاقه دائمی دانش آموزان را با قرآن فراهم می کند. کلیات روش تدریس قرآن:

مهارتهایی که یک دانش آموز در پی آموزش قرآن بایستی کسب کند به شرح زیر است:

- 1- توانایی خواندن قرآن
- 2- توانایی درك معانی عبارات و آیات کوتاه قرآنی
- 3- آشنایی با روشها و مراتب ساده تدبر در آیات قرآن که این سه مهارت مانند اسکلت يك بنا ارکان اصلی آموزش قرآن می باشد.

اهداف کلی آموزش قرآن در دوره ابتدایی

- 1- آشنایی با قرآن بعنوان کلام الهی و آسمانی
- 2- تقویت انس و علاقه به قرآن کریم و یادگیری آن
- 3- توانایی روخوانی قرآن به صورت شمرده و آرام از روی مصحف
- 4- توانایی خواندن آیات کتاب به صورت معمولی و روان یا آهنگین
- 5- آشنایی با قواعد ضروری روخوانی قرآن
- 6- حفظ بعضی از سوره های کوتاه قرآن کتاب درسی
- 7- آشنایی با داستان های قرآن کریم
- 8- فراگیری معانی برخی آیات ساده و عبارات کوتاه قرآن
- 9- تقویت علاقه به شنیدن ، خواندن و فهم آیات قرآنی
- 10- آشنایی با مفهوم برخی پیام های قرآنی
- 11- شناخت استعدادهای دانش آموزان مستعد در زمینه های مختلف قرآن و هدایت آنها به گرایش های مختلف در این زمینه

اهداف آموزش قرآن در پایه پنجم

- 1- علاقمند شدن دانش آموزان به شنیدن قرائت زیبای قرآن
- 2- علاقمند شدن به زیبا خواندن، حفظ بعضی سوره ها و پیام های قرآنی
- 3- علاقمند شدن به شرکت در جلسات قرآنی
- 4- آشنایی با برخی از قواعد قرآنی (یادآوری وقف، حروف مقطعه، اتصالات و تدریس التقای ساکنین)
- 5- آشنایی با داستانهای قرآنی
- 6- آشنایی با مفاهیم عبارات و پیام های قرآنی و بیان ساده مفاهیم و مصادیق آن در زندگی روزمره
- 7- توانایی خواندن عبارات و آیات قرآن کتاب درسی به صورت روان و معمولی
- 8- توانایی خواندن قرآن کامل به صورت شمرده و آرام و در صورت علاقه روان و آهنگین

مفاهیم آموخته شده در پایه اول:

روخوانی بخش بخش عبارات قرآنی - حفظ و قرائت سوره های کوتاه از طریق نوار - معانی کلمات و مفاهیم سوره ها را از طریق شعر یاد می گیرند- آشنایی با پیام و داستان های قرآنی

مفاهیم آموخته شده در پایه دوم

علاوه بر مرور بر آموخته شده در پایه اول، آموزش و قرائت سوره ها از طریق لوحه و نوار - انس با قرآن در خانه - آشنایی با نمادهای رسم الخط قرآن و تقویت مهارت روخوانی با بکارگیری از نمادها- بیان پیام های قرآنی و مصادیق آنها

مفاهیم آموخته شده در پایه سوم

علاوه بر مرور تمام آموخته های پایه اول و دوم- آموزش نماز - روخوانی و روانخوانی و آشنایی با بعضی قواعد- آشنایی با رسم المصحف فصل دوم که روخوانی می باشد.
دانش آموزان با داشتن چه توانایی های در درس قرآن وارد کلاس پنجم می شوند ؟
دانش آموزان در طول 4 سال گذشته باید با موارد زیر آشنا شده و مهارت های لازم را به دست آورده باشند:

شناخت حروف و حرکات و ترکیب آن ها (پایه ی اول ابتدایی)
آشنایی با نمادهای خط قرآن (قواعد مهم و ضروری روخوانی قرآن) (پایه ی دوم ابتدایی)
توانایی خواندن بخش بخش کلمات و عبارات قرآنی با اشاره صحیح آموزگار به حروف و حرکات از روی لوحی آموزشی (پایه های اول، دوم و سوم ابتدایی)

توانایی خواندن شمرده و آرام کلمات و عبارات قرآنی کتاب درسی (پایه های دوم و سوم ابتدایی)
کسب مهارت روخوانی قرآن کریم به صورت شمرده (تا پایان سوم ابتدایی)
توانایی خواندن آیات و سوره های کتاب درسی شبیه نوار آموزشی یا حداقل به صورت معمولی و روان (پایه های اول، تا چهارم ابتدایی)

انتظارات آموزگار از دانش آموزان پایه پنجم:

- 1- مهمترین هدف مورد نظر معلم تقویت علاقه دانش آموز به خواندن روزانه قرآن مجید حتی يك آیه
- 2- خواندن آیات کتاب به صورت روان و معمولی و حتی الامکان شبیه نوار
- 3- خواندن آیات قرآن کامل به صورت شمرده و آرام
- 4- خواندن پیام قرآنی و بیان معنی ساده و مصادیق آن در زندگی روزمره

اقدامات قبل از تدریس درس قرآن:

آموزگار قبل از تدریس درس اول آداب خواندن قرآن را به دانش آموزان متذکر شود و در باره این کلام وحی توضیحات لازم را بدهد. بهتر است آداب خواندن قرآن (باوضو بودن- احترام کردن قرآن- با ذکر اعوذ بالله من الشیطان الرجیم شروع کردن - در ابتدا و انتهای خواندن صلوات فرستادن- دعای شروع و ختم قرآن خواندن- سکوت کردن و...) را روی يك برگه نوشته و در معرض دید دانش آموزان قرار داده تا در هر جلسه یادآوری شود. برای این که دانش آموزان با وضو باشند به آنان تذکر داده و از آنان بطور جمعی سوال کرد ولی انفرادی نه؛ زیرا دانش آموزان را وادار به دروغ گفتن می کند. اگر در صفحه اول طلقی را تعبیه کرده که قابل انتقال به صفحات دیگر باشد روش خوبی برای دانش آموزان بی وضو است ولی بهتر است آنان را مقید کرده تا در محضر قرآن حتما باوضو باشند.

انتظارات آموزگار قرآن از اولیاء

- 1- آموزگار در هفته های اول شروع سال تحصیلی باید حتما اولیاء را در زمینه برنامه جدید آموزش قرآن توجیه کند و اهداف و انتظارات خود را از دانش آموز در جدولی تهیه و در اختیار اولیا قرار دهد تا در طول سال تحصیلی نیازی به تذکر مستمر به اولیاء نداشته باشد.
- 2- پدر و مادر بهترین الگو برای دانش آموزان هستند. آنها می توانند علاقه به قرآن را عملا در خانه به فرزندانشان بیاموزند. برای این کار بهتر است از فرزندان خود بخواهند تا آموخته های خود را در کلاس برایشان بازگو کنند. آیات و عبارات را برای آن ها بخوانند (البته اگر اشتباهی در خواندن قرآن داشتند باید به آنان گوشزد کرد که خودشان اصلاح نکنند بلکه به فرزندانشان فرصت دهند تا خود غلط را تصحیح کنند. همانطوریکه در کلاس معلم همین کار را می کند.
- 3- انس با قرآن در خانه يك تکلیف قرآنی است که باید مورد توجه اولیا قرار گیرد. آنان باید بر انجام آن نظارت کنند و حتی الامکان امضا بزنند. در جلسه بعد توسط آموزگار به شیوه های مختلف بررسی شود.
- 4- حفظ پیام های قرآنی الزامی نیست و مصادیق آن در زندگی روزمره مورد نظر است ولی اگر دانش آموزی مبادرت به این کار کرد باید حتما مورد تشویق قرار گیرد.
- 5- دانش آموزان داستان های کتاب را برای والدین به زبان ساده بیان کنند تا باعث تقویت مهارت خواندن و گفتن در آنان شود. همچنین پندهایی که از این داستان ها می گیرند مورد نظر است.

مهمترین علل بروز مشکلات در روخوانی قرآن

- 1- عجله و شتابزدگی
- 2- طولانی خواندن و وصل عبارات به یکدیگر
- 3- خجالت، اضطراب و عدم اعتماد به نفس
- 4- کم توجهی به حروف و حرکات و کلی خوانی کلمات و ترکیبات
- 5- نماد ها و ترکیبات جدید و نامانوس نسبت به سواد فارسی
- 6- وجود حروف ناخوانا در بسیاری از کلمات و ترکیبات آیات قرآنی و ضعف دانش آموز در شناخت حروف ناخوانا .

اصول رفع اشکال دانش آموز

- 1-رفع اشکال باید همراه با تشویق باشد.
- 2-رفع اشکال موجب اضطراب نشود .
- 3- حتی الامکان خود دانش آموز اشکال خود را بر طرف کند .
- 4- رفع اشکال موجب صرف وقت بیش از حد نشود .
- 5- تسلط معلم بر روخوانی متن درس
- 6- معلم نباید بلافاصله حالت صحیح کلمه را بخواند .واز دانش آموزان بخواهد که چنین کاری نکنند.
- 7-پس از خواندن صحیح توسط دانش آموزان دیگر ،متوجه خطای خود بشود .
- 8-رفع برخی از اشکالات به تمرین بیشتر و مرور زمان نیاز دارد.

روشهای رفع اشکال

- 1-در حین قرائت دانش آموزان تذکر نمی دهیم.
  - 2-با تشویق دانش آموز از او می خواهیم که همان عبارت را با دقت بیش تر بخواند .
  - 3-از طریق مقایسه شکل صحیح و غلط کلمه
  - 4-در کلمه های مشکل برای اکثر دانش آموزان معلم کلمه یا عبارت را روی تخته نوشته و از همه دانش آموزان می خواهد تا با اشاره او آن را به صورت بخش بخش بخوانند و سپس از دانش آموز اولی می خواهد تا عبارت را با دقت بیش تر و به شکل صحیح بخواند.
- نکات مورد توجه در ارزشیابی
- 1- ارزشیابی نباید موجب تضعیف علاقه دانش آموز به در س قرآن شود. از این رو از سخت گیری های بیجا باید خودداری کرد. آموزگار باید طوری ارزشیابی کند که دانش آموز احساس کند که ارزشیابی هم جزئی از فرآیند یادگیری است 00و محیطی اضطراب آور همراه با فشار روانی برای دانش آموزان ایجاد نکند.
  - 2- مهارت روخوانی به تدریج کسب می شود از این رو نباید انتظار داشت همه يك زمان این مهارت را کسب کنند. معلم باید به تفاوت های فردی توجه کامل داشته باشد.
  - 3- با توجه به تفاوت های فردی معلم باید از دانش آموزان ضعیف از قسمت های ساده درس پرسش کند.
  - 4- فرصت رفع اشکال به دانش آموزان بدهید تا اشتباه خود را تصحیح کنند
  - 5- از بخش های داستان، کار در کلاس و بیشتر بدانیم (پایه ششم) ارزشیابی بعمل نمی آید. البته نمره دانش آموز بستگی به محتوای درس، مراحل تدریس و روش و انتظارات معلم دارد.

توجه به نیازهای اصلی دانش آموز:

نیازهای عمومی

نیازهای زیستی؛

نیاز به امنیت؛

نیاز به محبت؛

. احترام؛

خود شکوفایی؛

یاد گیری؛

روش و مراحل انتقاد صحیح

1. بیان نقاط مثبت،

2. گوشزد نمودن نکات منفی؛

3. همدری؛

4. نگاه به آینده.

- مثلا: فرزندتان کارنامه‌اش را به شما نشان می‌دهد: 1. اول به نمره‌های خوب او توجه کنید و به زبان بیاورید. 2. درباره نمرات ضعیف بگویید: بعضی از نمرات خوب نشده است
3. بعد سؤال کنید: ببینم این همان درسی است که می‌گفتی در آن ضعیف هستی؟
4. سعی کنید به او بگویید: چه کنیم که در این راه موفق شوی و آیا کمک من و مادرت برای تو راهگشا است؟

نکات اختصاصی برای کودکان تا دو سالگی.

1. بستر کودکان، بین یک تا دو سالگی باید جدا شود.

2. تغذیه اصلی کودک تا یک سالگی شیر مادر است و از پنج ماهگی غذای کمکی وارد تغذیه بچه می‌شود.

از یک تا دو سالگی، شیر غذای کمکی و غذای سفره، غذای اصلی او می‌شود. بچهای که بعد از یک سال مدام شیر میخواهد و میخورد، معلوم میشود تغذیه‌اش درست و کامل نبوده است.

در سال اول شیر مادر هر سه ساعت یکبار داده شود؛ یعنی هشت نوبت؛ شش صبح، ده صبح، دو بعد از ظهر، شش شب، ده شب، بهترین زمان برای شیر دادن به بچه است.

روده‌ی بچه تا پنج ماهگی مانند پوسته‌ی پیاز است و لذا غیر از شیر نباید غذایی به او داده شود، تا روده و ساختار معده‌ی او کامل شود.

دلایل اینکه چرا بستر بچه‌ها را باید بین یک تا دو سالگی جدا کرد:

اعتماد به نفس بالا می‌رود و لذا در سنین بالاتر خودباورتر می‌شوند و ترس آنها کمتر است؛ ولی در مراحل اولیه درب اتاق باز باشد؛

امنیت اخلاقی بالا می‌رود و لذا مانع از تأثیر گذاری ارتباط همسران روی بچه‌ها می‌شود؛
بچه‌ها در طول شب نیاز به محبت ندارند چون خواب هستند؛

بچه‌ها یک تا دو سالگی انواع ترس را ندارند و چون جدا می‌خوابند رویه‌ی آنها رویه‌ی مستقلی می‌شود؛

اگر بالای دو سالگی جدا سازی انجام شود، سؤالات زیادی در ذهن کودک ایجاد می‌شود که چرا من باید جدای از آنها باشم.

شیوه‌های جدا خوابی بچه‌های بالای دو سال:

تدریجی: اگر یکباره به بچه بگوییم از امشب من و مامان با هم می‌خوابیم، شما هم باید توی فلان اتاق بخوابی، برای بچه سؤال ایجاد میشود و حساس میشود. اصلاً نباید بحث با هم خوابیدن زوجین برای بچه‌ها مطرح شود؛ بلکه میشود به تدریج بچه‌ها را جدا کرد؛

استفاده از قصه‌گویی و آخر قصه بگوییم: خب این علی آقا شب که شد به مامان و باباش شب به خیر گفت و رفت و توی اتاقش، یعنی لازم نیست به بچه بگوید حالا که این قصه را گفتم برو تو اتاقت بخواب.

توجه به الگوهای مناسب؛ مثلاً وقتی جایی می‌رویم که پسر عموی او جدا می‌خوابد، به او نشان دهیم که بین او جدا می‌خوابد.

3. پیشگیری از ترس‌ها؛ مثلاً چراغ خواب را در زاویه‌ای قرار دهیم که باعث ترس او نشود. نود درصد بچه‌ها تا چهارده سالگی این ترس را دارند. یازده نوع ترس داریم؛ ترس از دزد، ترس از تاریکی، ترس از آمپول و ... ..

4. خستگی: بچه‌های خسته را بهتر می‌شود خوابانید و مهمترین نکته در خسته کردن بچه‌ها این است که ساعات خواب تنظیم شود. بهترین ساعات خواب نه یا ده شب تا هفت یا هشت صبح است و این زمان حدود ده ساعت است که خوب است.

بهترین زمان برای خوابیدن هفت تا هشت ساعت بعد از بیدار شدنش است؛ دو تا سه بعد از ظهر اگر بخوابد خوب

است و لذا ده شب آمادگی خوابیدن را دارد.

5. برنامه‌ی شبانه‌ی

این برنامه از شام که حداقل یک ساعت و نیم قبل از خواب می‌باشد، شروع می‌شود:

مسواک بعد از شام باشد. میوه و سایر خوراکی‌ها نیز باید قبل از شام خورده شود؛
نور خانه و صداهای مزاحم کم شود؛ یعنی چهل دقیقه قبل از خواب، صدای تلویزیون از 25 به 15
کشیده شود حتی صدای پدر و مادر هم آرام‌تر شود؛
خاموش کردن تلویزیون؛ حداقل 30 دقیقه قبل از خواب باید تلویزیون خاموش شود؛
آماده کردن بستر خواب؛
خاموش کردن چراغ‌ها 15 دقیقه قبل از خواب؛ ولی برای بچه‌ها تا سن هفت سالگی پدر و مادر در
اتاق او بمانند و برایش قصه تعریف کنند تا خوابش ببرد.

6. قبل از جداخوابی، محیط خواب مناسب و مورد علاقه‌ی او را فراهم کنیم؛ مثال: اگر به تختخواب علاقه
دارد، برای او خریداری کنیم؛ ولی باید شأنیت رعایت شود و از وسایل خیلی مرقه‌ جلوگیری شود تا در
آینده ما و او دچار مشکل نشویم.

پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم دوره‌ی فرزندپروری را به سه بخش تقسیم کرده‌اند:

هفت سال اول: امیر؛ البته به این معنا نیست که هر کاری بخواهد بکند.

هفت سال دوم: عبد؛ البته باید ما او را مطیع کنیم.

هفت سال سوم: وزیر؛ از ماده‌ی وزیر است، یعنی سپردن مسئولیت.

هفت سال اول:

1. کودک حاکم و امیر است و در رأس هرم قرار دارد. یعنی امر و نهی به او نکنیم، زیرا تحلیل ذهنی ندارد.
2. به کارهای متناسب با سن خود بپردازد، مانند بازی کردن.

پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم: «عَرَامَةُ الصَّبِيِّ فِي صَغَرِهِ زِيَادَةُ فِي عَقْلِهِ فِي كِبَرِهِ.»

بازی بچه در کودکی باعث زیادت عقل در بزرگسالی می‌شود.

جنب‌وجوش دو حالت دارد:

بی‌هدف: نتیجه‌اش شرارت است.

هدفمند: نتیجه‌اش باهوشی است.

ملاکهای شرارت:

به خود آسیب برساند؛

-به دیگران آسیب برساند؛

-به اشیاء آسیب برساند.

تا هفت سالگی فضای خانه باید بر اساس کودک باشد تا بازی او تبدیل به شرارت نشود؛ مانند
اینکه در طبقه‌ی اول کتابخانه اسباب بازی‌های او را قرار دهیم تا سراغ کتاب‌ها نرود.

کودکان به یادگیری علاقه‌مند می‌شوند؛ ولی باید این مسئله را نیز توجه داشت که یادگیری مساوی با آموزش مستقیم نیست.

بچه‌ها به دلیل اینکه فعال و پر انرژی هستند از فعالیت بدنی لذت می‌برند. جنب‌وجوش با آموزش مستقیم میانه‌ی خوبی ندارد. آموزش مستقیم، به تمرکز احتیاج دارد که اولین شرط آن آرامش است.

مشکلات دوره نوجوانی

مشکل جنسی (خود ارضایی) و علل بروز آن:

مشکل خود ارضایی تقریباً فراگیر است و در کشور ما از لحاظ آماری کسی وارد این موضوع نشده است، مگر آمار میدانی و فقط میدانیم که بین نوجوانان زیاد است؛ ولی در کشورهای غربی وجود دارد، مانند آمریکا 90% در پسرها و در دخترها 65%

بررسی انحرافات جنسی از نظر: الف) علل بروز ب) پیشگیری ج) زیانها د) درمان

علل بروز مشکلات جنسی در نوجوانان:

1. تنبیه بدنی (و استمرار آن)؛
2. نوع پوشش. رنگ و مدل (لباسهای چسبان خیلی تحریک کننده است)؛
3. والدین؛
4. دوستی‌های آلوده؛
5. انزوا و تنهایی: کارشناسان معتقدند که خودارضایی مساوی است با بیماری تنهایی و اتفاقاً تنهایی‌ها در این دوران بسیار شایع است.

نکات دوره‌ی نوجوانی:

دوره‌ی استقلال است و به همین علت زمان تنهایی در این دوران بسیار است. نوجوان در این دوران به خودش زیاد توجه می‌کند، مخصوصاً به اندام جنسیاش و زمان زیادی را در جلوی آینه می‌گذراند. توجهش به اندام هم‌نوعانش زیاد است. میل جنسیاش افزایش می‌یابد.

پس نتیجه اینکه: اگر مدیریت نشود منجر به خودارضایی می‌شود.

7. محصولات فرهنگی آلوده، فیلم‌ها، رسانه‌های مکتوب مثل کتاب داستان و یا دست‌نوشته‌های مربوط به مسائل جنسی، اینترنت و ماهواره و عکسهای غیر اخلاقی در تشدید این مسئله بسیار نقش دارند.

امروزه در دنیا، صنعتی به نام پورنوگرافی (ساخت فیلم‌های مستهجن) وجود دارد، که قدمت آن به سیصد سال قبل بر می‌گردد و در آمریکا سالانه ده میلیارد دلار سود دهی دارد که این رقم سه برابر هزینه‌ای است که مردم آمریکا صرف ورزش می‌کنند.

گاهی ژمان‌های عاشقانه نیز راه را برای ابتدال باز میکند، این نکته در دختران بیشتر است. همچنین دانلود فیلم‌ها از اینترنت نیز خطرناک است. قبل از آمدن تلفن همراه حدود 10 الی 15 درصد کودکان می-

توانستند اینگونه تصاویر را ببینند؛ اما اکنون حدود 70 درصد کودکان، تصاویر را از طریق تلفن همراه می‌بینند که اکثر آن‌ها از اینترنت گرفته و بلوتوث می‌شود.

8. بی‌شخصیت کردن نوجوان: امیرالمؤمنین امام‌علی‌علیه‌السلام در کلمات قصار فرموده‌اند که: کسی که احساس کرامت کند و برای خودش شخصیت قائل باشد، شهوات برای او خوار می‌گردد.

پس طبق این روایت مفهوم مخالف این می‌شود که بی‌شخصیتی مساوی با شهوات‌رانی است. چون این دوره، دوره‌ای است که اگر به سوی انزوا رفت، برای جبران سرشکستگی خود دنبال شهوت می‌رود تا لذت‌جویی را دنبال کند.

9. نگاه‌های آلوده: در روایت است که «نگاه آلوده تیری از جانب شیطان است.» دو نوع نگاه داریم:

عوامل پیشگیری از مشکلات جنسی (مربوط به آگاهی دادن به والدین)

1. والدین باید صمیمیت و علاقه‌اشان را به فرزند ابراز نمایند. صمیمیت از انزوای نوجوان پیشگیری میکند.

2. زمینه‌ی آموزش مناسب را فراهم آورند و گروه‌های مشاوره‌ی تخصصی درست کنند. والدین نباید مسائل مربوط به بلوغ را به بچه‌ها آموزش دهند؛ بلکه آن را به کارشناس بسپارند تا از طریق کارشناس اطلاعات کسب کنند. اگر والدین خودشان بگویند قبح مسائل ریخته می‌شود و فرزند را به روابط پدر و مادر بدبین و حساس می‌کند.

3. مراقبت از مسائل جنسی.

تکریم شخصیت (کسی که شخصیت او حفظ شود به سمت لذت‌جویی نمی‌رود.) به نیازهای او توجه شود؛ مانند نیازهای زیستی، محبت، امنیت، خودشکوفایی، زیبایی، آرامش، احترام

5. مساوی با زندگی دائم است مانند تهذیب، تحصیل، ورزش که بدنیاال آن رشد فرهنگی، دینی، علمی و جسمی به همراه دارد.

6. تنظیم خواب

7. بستر خواب: سعی بر این باشد که بچه خسته وارد رختخواب شود. رختخواب سخت برای نوجوان از رختخواب نرم بهتر است.

8. آسیب زدائی از محیط: یعنی ماهواره و امثال آن را از او دور کنید و سعی کنید برای او کامپیوتر خانگی بخرید که در دسترس عموم اعضای خانواده باشد. تماشای مداوم تلویزیون نیز مضر است.

باید توجه داشت مالکیت مطلق مخصوص خداست. در جاهایی که آسیب ندارد بچه‌ها را مالک کنید؛ اما به صورت مالکیت مطلق چیزی را در اختیار او قرار ندهید. مثلاً اگر کامپیوتر خریدید اتاقی مخصوص برای او قرار ندهید. سعی کنید در اتاق بچه‌ها وسایلی از خودتان را قرار بدهید تا بچه‌ها حس مالکیت نداشته باشند. این روند تا سن 17-18 سالگی فرزند ادامه داشته باشد.

9. تغذیه: غذاهای طبع گرم برای نوجوان زیانآور است. کرانچی و چیپس غذاهای مایع و گرم (طبع گرم) دوری کنید، چون ممکن است نیمه شب بلند شود و دستشوئی برود و این کار ممکن است در دراز مدت مشکل ساز شود. از نوشیدن چای و قهوه در شب اجتناب شود؛ زیرا باعث بی‌خوابی میشود، پس کافئین و کارامل و نوشابه‌های گازدار را حذف کنید.

10. آموزشهای مناسب به نوجوانان: برای پیشگیری، اصلی حاکم به نام پرورش داریم. بچه‌ها به آموزشهای دینی مانند اعتقادی، فقهی و اخلاقی احتیاج دارند که باید در اختیار آنها قرار داده شود.

آسیب‌های انحرافات جنسی:

ضعیف شدن چشم؛

لاغر شدن صورت؛

ضعف اعصاب؛ (آستانه تحمل پایین)

ضعیف شدن بدن؛

لاغر شدن بدن؛

سرگیجه؛

زود به زود ذکام شدن؛

کم‌خونی؛

ضعیف شدن زانوان؛

سیاه شدن دور چشم؛

ضعیف شدن حافظه؛

زرد شدن صورت؛

ضعیف شدن حس شنوایی؛

جوش زدن صورت؛

شنیدن صدای زنگ در گوش؛

گوشه‌گیری؛

ظاهر نشدن در اجتماع؛

ضعف ایمان؛

ایجاد بیماریهای روحی و روانی مثل وسواس، افسردگی.

باید توجه داشت که بروز هر کدام از این آسیبها لزوماً به منزله‌ی داشتن این مشکل نمی‌باشد.

راه کارهای اندیشمندان جهت درمان:

1- سعی کند همیشه پیش از خواب مثانه خود را تخلیه کنید و شب‌های به خصوص غذایی سبک میل کند.

2- هرگز شکم خود را بیش از حد معمول پر نکند بلکه تا چند لقمه دیگر که جای دارید دست بکشد.

3- از پوشیدن لباس‌های تنگ و چسبان (به خصوص لباس زیر د) اجتناب ورزد.

- 4- هرگز فکر گناه را به ذهن خود راه ندهد و از تصور و تخیل امور جنسی و شهوانی سخت پرهیز کند.
- 5- از خواندن رمانهای عاشقانه، شنیدن، نگاه کردن به امور و تصاویر شهوت آفرین دوری کند.
- 6- از خوردن مواد غذایی محرک مانند: خرما، پیاز، فلفل، تخم مرغ و غذاهای چرب اجتناب و یا به حداقل اکتفا نماید.
- 7- از نگاه کردن و دست ورزی به اندام جنسی خود پرهیز کند.
- 8- هرگز به رو ن خوابد.
- 9- هیچ گاه تنها در يك مكان نباشد تا فرصت و زمینه گناه از بین برود.
- 10- برای تخلیه انرژی زاید بدن به طور منظم و زیاد ورزش کنید.
- 11- هیچ گاه بیکار نباشد و همیشه برای مشغول ساختن خود به فعالیتی مطلوب و مثبت برنامه داشته باشد.
- 12- روزه مستحبی بگیرد و اگر قادر نیست، روزه تربیتی بگیرد یعنی به کمترین مقدار غذا و کم حجم ترین نوع غذاها اکتفا کنید و وعده غذایی خود را کم کند.
- 13- هرگز به نامحرم نگاه نکند، حتی اگر به ارتباط کلامی با آنها مجبور باشد.
- 14- با جنس مخالف رفتار متکبرانه داشته باشد، هرگز با روی باز و نرمی با آنها برخورد نکند.
- 15- موهای بدن را تا زمان تاهلی کمتر اصلاح کند.
- 16- به بدی گناه و عواقب آن بیاندیشد و تا زمانی که به گناه آلوده نشده است بیشتر در فکر زیان های خطرات، آبروریزی و عقاب آن باشد.
- 17- هرگز از رحمت خدا مایوس نباشد.
- 18- به محض لغزش فوراً توبه کند و سعی کند که دیگر تکرار نشود.
- 19- قرآن زیاد بخواند و در معانی آیات آن تفکر کند.
- 20- در مجالس مذهبی، دعا و موعظه زیاد شرکت کند.
- 21- از کتبی که جنبه موعظه و بیدارگری قلبی دارد بهره بگیرد و مقید باشد در روز چند ساعت به مطالعه این گونه کتب پردازد. برای مثال
- 22- اوقات فراغت خود را با مطالعه، ورزش، زیارت، عبادت و عیادت از نزدیکان و پر کند.

23- به معاد و قیامت فکر کند.

24- ذکر(یا مَلِیکَ)را زیاد بگوید.

25- عبادت های خود مانند نماز و روزه و را صحیح و دقیق و در اول وقت انجام دهد و در انجام هر چه کامل تر و بهتر نماز خود بکوشد

26- از محیطهای آلوده، سخت دوری کند.

27- در اولین فرصت سعی کنید ازدواج نموده و به حداقل زندگی اکتفا نموده و تلاش کند تا خداوند درهای رحمت خویش را به سوی شما باز کند.

سوالات تستی تفسیر سوره جمعه

- 1-سوره جمعه ..... است و ..... آیه دارد.
(الف)مکی، یازده (ب)مدنی، یازده (ج)مدنی، بیست و یک (د)مدنی ، شانزده
- 2-امام صادق علیه السلام فرمود: بر هر مؤمنی از پیروان ما لازم است در شب جمعه سوره ..... را بخواند.
(الف)جمعه-تکاتر (ب)سَبَّح اسم رَبِّک الاعلی- نصر
(ج)جمعه - سَبَّح اسم رَبِّک الاعلی (د)الف و ب
- 3-حکم عدول از "سوره توحید و قل یا ایها الکافرون" به سوره های "جمعه و منافقین در قرائت نماز جمعه چیست؟
(الف)جایز نیست و حرام است. (ب)جایز بلکه مستحب است (ج)مکروه است (د)مباح است
- 4-عبارت قرآنی روبرو را ترجمه و مضاف الیه را در آن مشخص کنید:(ذکرهم بایام الله - سوره ابراهیم، آیه 5)
(الف)ایّام الله را به آنان یاد آور (الله)
(ب)خدارا به آنان یاد آوری کن (ایّام)
(ج)او را به وقایع الهی پند بده (الله)
(د)ایشان را به روزهای خدا تذکر بده (ایّام)
- 5-این حدیث از کیست؟(تیز هوش و شکم بارگی با همدیگر جمع نمی شود).
(الف)پیامبر-صلی الله علیه و آله- (ب)حضرت علی علیه السلام
(ج)امام صادق علیه السلام (د)امام حسین علیه السلام
- 6-مقصود از آیه 5 سوره جمعه که می فرماید: پس از آنکه تورات به یه یهود تعلیم داده شد آن را حمل نکردند، مقصود از حمل نکردن چیست؟
(الف)به آن عمل نکردند (ب)به آن عمل کردند (ج) در زندگی به کار بستند
(د)به دیگرها تحمیل نمودند
- 7-سَیْفَر به چه معنا و جمع آن چیست؟
(الف)به معنای سفر نمودن و جمع آن اسفار است.
(ب)به معنای کتابی است که از حقایق پرده بر می دارد و جمع آن اسفار است
(ج)به معنای نمایندگان سیاسی و جمع آن سفراء می باشد
(د)الف و ج
- 8-این صفات در قرآن معرف کدام قوم می باشد: (سنگدل هستند ، انبیاء را به قتل می رسانند ، نسبت به اهل ایمان بیشترین کینه را دارند)
(الف)قوم ثمود (ب)قوم عاد (ج) قوم یهود (د)الف و ب (د)قوم لوط
- 9-منظور از اولیاء الله در قرآن چه کسانی هستند؟
(الف)کسانی که به جهت بر خورداری از درجه پالای ایمان نوعی ولایت تکوینی بر عالم پیدا کرده اند.
(ب)کسانی که به درجه عالی ایمان و عبودیت رسیده اند (ج)کسانی که علاقه خاصی به اسلام دارند (د)الف و ب
- 10-اولین نماز جمعه را پیامبر صلی الله علیه و آله در کجا برگزار کرد؟
(الف)در مدینه، مسجد قبا (ب)در مکه، شعب ابی طالب (ج)در مدینه ، محله بنی سالم در مکه، کنار کعبه

- 11- منظور از قضاء صلاة در آیه: "فاذا قضيت الصلوة فانتشروا" چیست؟
 الف) اقامه نماز جمعه و تمام شدن آن است. ب) اقامه نماز صبح و تمام شدن آن است
 ج) قضا شدن نماز نمازگزار است. د) نماز شب منظور می باشد
- 12- منظور از: "يسبّح لله ما فى السموات و ما فى الارض" چیست؟
 الف) فرشتگان تسبیح خداوند را می گویند ب) انسانها و فرشتگان در حال تسبیح خدا هستند
 ج) هستی و آنچه در آسمان و زمین است در حال تسبیح خداست د) هستی فاقد شعور است
- 13- علل عدم تمنای مرگ یهودیان چه بود؟
 الف) دل‌بستگی شدید به دنیا ب) هراس از نیستی
 ج) ترس از خدا د) الف و ب
- 14- نماز جمعه در عصر حاضر ..... است.
 الف) واجب تعیینی ب) واجب کفایی ج) واجب تخییری د) الف و ب
- 15- آثار کار برای خدا در کدام گزینه آمده است؟
 الف) آرامش خاطر ب) رستگاری ج) نداشتن ترس و اندوه در قیامت د) همه موارد
- 16- کلمه "عزیز" در "آیه" قدّوس العزیز الحکیم" به چه معناست؟
 الف) بسیار پاک ب) محکم کار ج) مقتدری که هرگز شکست نمی پذیرد د) الف و ج
- 17- اجتماعات سه گانه مسلمین کدام است؟
 الف) نماز جماعت، نماز عید، نماز جمعه ب) نماز جماعت، نماز باران، نماز جمعه
 ج) نماز جماعت، نماز جمعه، حج د) الف و ب
- 18- با توجه به آیه "یدالله مغلوله" به کدام ویژگی یهود اشاره دارد؟
 الف) کتاب الهی را تحریف می کنند ب) انبیاء را به قتل می رسانند
 ج) به خدا تهمت می زنند د) هر کجا وحی مطابق میل آنها نباشد تکبر می ورزند.
- 19- منظور از "ذکرالله" در سوره جمعه چیست؟
 الف) در درجه اول نماز است ب) خطبه های نماز جمعه ج) نماز عید فطر د) الف و ب
- 20- طبق فرموده امام صادق علیه السلام بهترین چیزی که انسان بعد از خود به یادگار می گذارد کدام است؟
 الف) فرزند نیک که برایش استغفار کند ب) سنت خوبی که به آن اقتدا شود
 ج) خانه وسیعی را که از خود به ارث بگذارد د) الف و ب

پاسخنامه سؤالات تفسیر سوره جمعه

1	ب	13	د
2	ج	14	ج
3	ب	15	د
4	الف	16	ج
5	ب	17	ج
6	الف	18	ج
7	ب	19	د
8	ج	20	د
9	د		

حروف ناخوانا

در کلمه های فارسی گاهی اوقات به حروفی بر می خوریم که نوشته شده ولی خوانده نمی شوند، مانند:

خواهر - خوانا- خواب

در قرآن کریم به چهار حرف (ا- ل- و- ی) بر می خوریم که در بعضی از کلمات نوشته شده ولی خوانده نمی شوند. در این مبحث با موارد آنها و علت نوشتن و خوانده نشدنشان آشنا خواهید شد.

۱) پایه و گرسی همزه

همزه از حروفی است که در نوشته های قدیمی عربی شکل خاصی نداشت. در ابتدای کلمه به صورت الف و در وسط و آخر کلمه با توجه به حرکت همزه یا حرکت حرف قلبش، آن را به صورت (ا، و، ی) می نوشتند، بعدها که قرآن را برای صحت قرائت، علامت گذاری کردند، شکل (ء) را برای همزه وضع نمودند و آن را روی سه حرف مذکور قرار دادند (أ - و - ی) تا قرای قرآن چگونگی تلفظ صحیح آن سه حرف را

تشخیص دهد. بنابراین، طبق نوشته های امروزی ، این سه حرف (ا- و - ی) دیگر خوانده نمی شوند و در حکم پایه و کرسی همزه محسوب می شوند، مانند :
 سَأَلٌ - فُؤَادٌ - أَمْرٌ - يَسْتَهْرِئُ - مُؤَمِّنٌ - تُؤَوِي - أَنْشَأْنَاهُنَّ - يُؤَاخِذُكُمْ - يُنْشِئُ - لَوْلَا
 گاهی (ی) پایه و کرسی همزه واقع می شود، در این صورت نقطه آن را نمی نویسند ، مانند :
 حَدَائِقَ - تَسْتَلُونَ - شَانِئَكَ - أَنْبَهُم - جِنَّكَ

۲) پایه و کرسی الف مدی

واو و یاء در بعضی از کلمات باید به صورت الف خوانده شوند، مانند : (صلوه - موسی) که خوانده می شوند (صلاه - موسا) در چنین مواردی برای راهنمایی قاری روی واو و یاء ، الف کوچکی قرار داده اند تا قاری قرآن متوجه تلفظ صحیح این دو حرف باشد، (ی - و) و با توجه به اینکه در کلیه این موارد، حرف قبل، مفتوح است، این الف باعث دو برابر شدن مد و کشش صدای فتحه قبل می شود و واو و یاء در حکم پایه و کرسی برای الف مدی خواهد بود مانند : صَلَوَه - ضَحَى - تَلِيهَا
 در رسم الخط ایرانی، فتحه حرف قبل به صورت ایستاده و واو و یاء بدون علامت نوشته می شود، مانند : صَلَوَه - ضَحَى - أُولَى - غَدَاوَه - لِلْعَسْرَى - زَكُوَه - يَتَزَكَى - الْحَيَوَه - فَتَدَلَّى - تَجَوَهُ اسْتَعْلَى
 بعضی وقت ها (ی) پایه و کرسی الف مدی واقع می شود، در این صورت نقطه آن را نمی نویسند، مانند :
 ضَحْنَهَا - ذِكْرُهُمْ - دَسَّهَا - مَثْوَيْكُمْ - فَسَوَّيْنَهَا - نَرْنَكَ

۳) الف جمع

افعالی که آخر آنها به واو جمع ، ختم می شود ، اگر بعد از واو، ضمیری نیامده باشد لازم است بعد از واو، الفی آورده شود تا با واو غیر جمع اشتباه نشود، مانند : تَصْرَوَا - امْتَوَا - كَانُوا

۴) واو مدی در شش کلمه

در قرآن شمس کلمه با واو مدی (اُو) نوشته شده، ولی واو مدی آنها خوانده نمی شود. هیچ قاعده ای در مورد این کلمات ذکر نشده است . این شش کلمه عبارت است از :
 نوشته شده : أُولَى - أُولُوا - أَوْلَاءٌ - أَوْلَاتٌ - أَوْلِيكَ - سَأُورِيكُمْ
 خوانده شده : أَلَى - أَلُوا - أَلَاءٌ - أَلَاتٌ - أَلَيْكَ - سَأُورِيكُمْ
 در بعضی از قرآن ها برای راهنمایی قاری، روی الف جمع و واو این شش کلمه دایره کوچکی قرار داده اند (.) تا بر عدم تلفظ این دو حرف دلالت کند، مانند :
 أَقِيمُوا - عَمِلُوا - سَأُورِيكُمْ - أَوْلِيكَ - أُولُوا - أَوْلَاءٌ

۵) همزه وصل در وسط کلام

تلفظ کلماتی که ابتدای آنها ساکن باشد، مشکل و یا غیر ممکن است، مانند (نصر - هيط).
 برای سهولت و امکان پذیر شدن تلفظ چنین کلماتی از الف متحرکی به نام همزه وصل، کمک می گیرند.
 همزه وصل در ابتدای کلام خوانده می شود، ولی در وسط دو کلمه خوانده نمی شود، مانند: ادْخُلُوا - يا قَوْمِ ادْخُلُوا
 در مقابل همزه وصل، همزه قطع است که در ابتدا و وسط کلام خوانده می شود ، مانند : اَرْسَلْنَا - لَقَدْ اَرْسَلْنَا

۶) حروف مدی نزد همزه وصل

هرگاه حروف مدی به همزه وصل ، برخورد کنند میان حروف مدی (که ذاتاً ساکن می باشند) و حرف بعد از همزه وصل (که همیشه ساکن یا مشدد می باشد) التقاء ساکنین پیش می آید. برای رفع التقاء ساکنین، حروف مدی خوانده نمی شوند، مانند : وَ إِذَا الْجِبَالُ - فِي الْمَدِينَةِ - دُوالْعَرَشِ که خوانده می شوند : وَ اِدْجِبَالُ - فِي لَمْدِينَةِ - دُلْعَرَشِ
 (ال) تعریف نزد حروف شمسی

(ال) تعریف ، شامل دو حرف الف و لام می باشد که الف آن ،همزه وصل است و لام آن نزد حروف دو حالت دارد : نزد چهارده حرف قمری که در این کلمات خلاصه شده : « (عجا که خوف حق غمی) اظهار و نزد چهارده حرف شمسی، تبدل به حروف شمسی شده و در هم ادغام می شوند برای راهنمایی قاری در چنین مواردی لام را بدون علامت سکون، و در عوض، حرف بعدی را مشدد نوشته اند. ال در حروف قمری مانند : وَالْمُطَلَقَاتُ - وَالْيَوْمِ الْآخِرِ - مِنَ الْكِتَابِ ال در حروف شمسی مانند : إِذَا طَلَقْتُمُ النِّسَاءَ - أَنْ يُتِمَّ الرَّضَاعَةَ

حروفی که نوشته نشده ولی خوانده می شوند

در قرآن سه حرف (ا - و - ی) در کتابت بعضی از کلمات نوشته نشده، ولی خوانده می شوند. به طور کلی ، می توان آنها را به دو دسته تقسیم کرد : در این مبحث با جزئیات و چگونگی نوشتن و علامت گذاری آنها آشنا می شوید.

۱) مواردی که جزء اصل کلمه نیست :

« واو » و « یاء » که بر اثر اشباع هاء ضمیر به وجود می آید. اشباع : در اصطلاح قرائت ، به معنای سیر کردن حرکت است بگونه ای که از فتحه، الف مدی و از کسره ، یاء مدی و از ضمه ، واو مدی تولید شود. هاء ضمیر : عبارت است از حرف (ه - هـ) که در آخر کلمه می آید و معنی (او - آن) می دهد، مانند : له - فیه هاء ضمیر در صورتی که حرف قبل از آن متحرک باشد، اشباع می گردد، بدین معنی که اگر حرکت هاء ، کسره باشد به یاء مدی تبدیل می شود و اگر ضمه باشد به واو مدی تبدیل می شود، مانند : یِه - لَه - مَاءٌ که خوانده می شوند : یِهی - لَهو - مَالَهُو در بعضی از قرآن ها برای راهنمایی قاری، حرف واو و یاء تولید شده از اشباع را به صورت کوچک بعد از هاء ضمیر نوشته اند ، مانند : آتَه و - عِبَادَه و - فِی بَطْنِی ی - مِنْ دُونِی ی * یاد سپاری : هاء ضمیر در سه مورد زیر اشباع نمی شود :

- 1- حرف قبل از هاء ضمیر ، ساکن باشد، مانند : مِئَه - إِلِیَه - یَعْلَمُه
- 2- حرف قبل از هاء ضمیر، از حروف مدی باشد، مانند : فِیَه - أَنْزَلْنَاهُ - خُدُوهُ
- 3- حرف بعدها از هاء ضمیر ، ساکن یا مشدد باشد، مانند : « لَهُ الْحَمْدُ - نَصْرَهُ اللَّهُ »

۲) مواردی که جزء اصل کلمه هست :

در مورد نوشتن سه حرف (ا - و - ی) در بعضی از کلمات (با اینکه جزء اصل کلمه می باشند) توجیهاتی ذکر شده که جلوگیری از تکرار یکی از آنها است. عرب ها در نوشتن اولیه خود از تکرار سه حرف (ا - و - ی) جلوگیری می کردند و هر جا یکی از این سه حرف در کلمه ای تکرار می شد به نوشتن یکی از آنها اکتفا می کردند، مانند : تَبِیِّنَ - یَسْتَوُونَ - یَا أَيُّهَا که می نوشتند : تَبِین - یستون - یایها بعد از علامت گذاری قرآن، برای راهنمایی قاری در چنین مواردی ، (ا - و - ی) کوچکی اضافه نمودند، مانند : تَبِیِّنَ - أُمِّینَ - یَسْتَوُونَ - یَايُّهَا در بعضی از قرآن ها با ایستاده نوشتن حرکت فتحه و کسره (ـِ - ـُ) و نوشتن حرکت ضمه لزوم تلفظ آنها را مشخص کرده اند.